

Kowusnama: Mal-döwlet toplamagyň kadalary hakynnda

Category: Kitapcy, Pedagogika we edep-terbiye

написано kitapcy | 26 января, 2025

Kowusnama: Mal-döwlet toplamagyň kadalary hakynnda Ýigrimi birinji fasyl

MAL-DÖWLET TOPLAMAGYŇ KADALARY HAKYNDÀ

Oglum, bir zat edinmek mümkün bolsa, pursaty elden bermegin, ýöne zat diýip, özüňi hatarly ýagdaýa-da salmagyn, edinýän zadyň özüňe laýyk, mynasyp bolmagy ugrunda jan etgin. Edinen emlägiňi sarpaly saklagyn, oňa-muňa harçlamagyn, zady saklamak edinmekden kyndyr. Eger harçlamaly bolaýanyňda hem, onuň öwezini derrew dolgun, emma dolmasaň, döwletiň, Karunyň döwleti bolsa-da guitarar. Ýone ähli küý-köçäni baýlyga berip, ony bakydyr hasabam etmegin, şeýtseň, irde-giçde garyp düşäýeniňde-de, ýüregiň awamaz. Öňküler aýtmyşlaýyn: "Zerurlyk çykyp, bir zady dostuňdan haýış etmeli bolandan, ony duşmana

goýup giden gowudyr".

Ýöne emlägiňi sarpaly saklamagy hökmany hasap etgin, çünkü az zadyny saklap bilmedik köp zadyny-da saklap bilmez. Onsoňam, kesekiniň emlägini saklandan, öz emlägiňi saklamagy ýerlikli saýgyn. Ýaltalykdan ejap etgin, çünkü ýaltalyk betbagtlylygyň şägirdidir. Özüňem birsyhly zähmet çekgin, çünkü her bir zat bihepbelikden däl-de, zähmetden emele gelýändir. Görmeýärmiň, ylas nygmat döretse, bihepbelik döwleti tozdurýandyrlar! Parasatly adamlar: "Elpe-şelpelik islešeňiz, jepakeş boluň, döwletli bolaýyn diýšeňiz, kanagatly boluň, dostuňyz köp bolsun diýšeňiz polady ýumşak boluň" diýip aýdypdyrlar.

Zähmetdir ylas bilen toplanan emlägi ýaltalyk zerarly elden gidermek paýhaslylyň alamaty däldir. Mätäçlik çeken günüň puşmandan peýda ýokdur. Zähmetini çekeňsoň, miwesini hem özün ýygnagyn. Zat her näçe gymmadam bolsa, ony hatyraly adamyňdan gysganmagyn, çünkü hiç bir adam hiç bir zady özi bilen gabra äkidýän däldir. Ile mätäç bolmazlyk üçin, çykdayyň girdejiňe görä bolsun, çünkü mätäçlik diňe pukaralaryň öýünde däl, barylaryň öýünde-de bolup biler. Mysal üçin, biriniň girdejisi bir dirhem bolup, çykajysy hem bir dirhem bilen habbe bolsa, ol adam hiç haçan mätäçlikden saýlanmaz. Girdeji bir dirhem bolsa, çykdayy bir dirhemden az bolmalydyr. Şeýle öýde hiç haçan mätäçlik bolmaz. Baryň bilen bazar eýlegin, çünkü kanagatyň özi baýlyk diýmekdir. Kysmatyňda näme bolsa, şoňa-da eýe bolarsyň.

Süýji söz we adamlaryň kömegini bilen düzelen iş üçin pul sarp etmegin. Garyp adamyň gadyr-gymmaty bolmaz. Bilip goýgun, garamaýak adamlar haýyr görmeselerem, döwletli adamlary sylaýandyrlar, zelel çekselerde, garyplary ýigrenýändirler. Ynsan üçin iň agyr pursat mätäçlikdir, barylar üçin tarypnama bolup hyzmat edýän hereketler ýoksullar üçin aýyp görülýändir. Adamlaryň zynatyny olaryň jomartlygyndan görgün, her kimiň gadyryny bolsa onuň zynatyna görä kesgitlegin. Hudaýyň halamadyk her bir zady bendeleri üçin haramdyr. Öňküler aýtmyşlaýyn: "Isrip etmäň, Ol isrip edýänleri halaýan däldir." Kadyr Allanyň halamaýan zatlaryny senem gowy görüp barmagyn. Her betbagtlylygyň bir sebäbi bardyr, garyplygyň sebäbi-de

zaýaçylykdyr. Diňe bir mal-döwleti harçlamakda däl, iýmek-içmekde, işlemekde, gürlemekde – haýsy zatda bolsa-da, isrip etmegin, çünkü isrip bedeni gurbatdan gaçyryp, kalby talaňa salýandyr, akly çasýryp, ömri zaýalaýandyr. Eýsem cyranyň ömrüniň ýaga baglydygyny görmeýärmiň näme?! Emma çyraga çakdanaşa köp ýag guýsaň, ol derhal sönmek bilen bolýandyr. Ölume sebäp bolýan şol ýag kadaly guýulaýanynda bolsa, ol ýasaýşa sebäp bolýandyr. Şeýle bolsa, ölümsebäp bolýan zat hem isripçilikdir. Diýmek, çyra ýasaýyş berýän ýagdyr, emma ol çakdanaşa bolsa, zaýaçylyk peýda bolar, ýasaýyş beren hälki ýag indi ajala öwrülýändir. Alla-da şol sebäpli isripçiliği gende zat hasap edýändir. Atly-abraýly adamlar-da isripçiliği unaýan däldirler, çünkü isribiň netijesi hemiše zaýaçylyga ýazýandyr.

Emma öz durmuşyň zaýalamagyn, öňüňdäki yrsgalyň gapysyny ýapmagyn, mümkün bolanda, özüňe gowy seretgin, gerek bolan her bir işde seresapsyzlyk etmegin, öz işinde seresapsyzlyk eden adam bagtyndan peýda tapýan däldir, arzuwlaryna-da ýetýän däldir. Nämäň bar bolsa, näme gerek bolsa, özüňe harçlagyn. Dogry, mal diýeniň zerur zatdyr welin, janyňdan eziz däldir. Hususan, zähmet siňdirip toplan zadyny haýyrly işlere sar etgin.

Döwletiňi bahyllaryň eline tabşyrmagyn. Şeraphorlardan, humarbazlardan ätiýaç etgin. Mal-döwlet toplamakda seresapsyzlyk etmegin, rahatlyk zähmetdedir, zähmet bolsa dynç almakdyr. Bu günün rahatlygynyň ertirki zähmet bolýanlygy üçin, bu günün zehmeti hem ertiriň rahatlygydyr.

Azaply-azapsyz gazanan zatlaryň bir dirhem bilen iki danklygyny öýüňe we maşgalaňa harçlagyn. Sowmaklyk juda gerek bolaýanynda hem, şundan artyk sowmagyn. Şeýlelikde, iki dank harçlanyňdan soň beýleki iki danky beýlände goýup, ony ýatlamagyn, olary mirasdüşerleriň we gojalyп tapdan düşjek günleriň üçin saklagyn, şonda olar maňlaýyňdan dirär. Galan iki danka bolsa bezeg şaylaryny satyn algyn. Alan şaylaryň zaýalanyp, tiz sandan çykýan şaylar bolmasyn. Mysal üçin, gymmat bahaly daşlar, gyzyl, kümüş, bürünç, mis we beýleki şaylar bolsun.

Mundan artyk zadyň bolsa, topraga harçlagyn, çünkü topraga sarp eden zatlaryň soň artykmajy bilen özüňe gaýdyp geler. Emlägiň, hemiše ýerinde durar, girdejiň bol bolar, üstesine-de arassa we halal bolar. Öý goşlaryny edineniňden soň, her gezek zerurlyk we mejburlyk boldy diýip, öý goşlaryň satyjy bolmagyn we "e-eý, adam, bu bolýan zatlary görsene, bu gün men bulary mejbür bolup satýaryn, soň bir gün alaryn-da" diýmegin. Ýerine almak umydy bilen her sapar zerurlyk çykyp, öý goşlaryň satyp dursaň, birden alyp bilmezligiň ähtimaldyr, şeýdip, öňküleriň elden gidip, öýüň boş galar. Şeýdip, uzak wagta çekmezden, sen üflisleriň üflisi bolarsyň.

Birem her gezek zerurlyk çykanynda karz alyp, girew goýmagyn, hiç wagt göterimine zat berip, göterimine zat almagyn. Karz almagy kiçilik we uly masgaraçylyk bilgin hem-de eliňden gelýärkä, hiç kime ýekeje dirhemem karz bermegin, aýratyn hem dostlaryňa beren karzyň yzyna almak juda kyn işdir. Emma karz beren bolsaň, ony gaýdyp özüňki hasap etmegin, ony öz ýanyňdan dostuma bagışladym hasap etgin. Onsoň, ony özi gaýdyp berýänçe dilemegin, şu zerarly dostlugyň bozulmagy mümkündür, çünkü dosty duşman etmek aňsatdyr-da, duşmany dost etmek juda çetindir. Bularyň birinjisi çagalaryň, ikinjisi pähimli-páýhasly dana gojalaryň işidir.

Keremli adam bolaýyn diýseň, baryňdan laýykatly adamlara paý bergen, kesekiň emlägine göz gyzdyrmagyn. Ygtybarlylykda at gazar mak üçin öz emlägiňi özüňki, kesekiniň emlägini hem kesekiniňki hasap etgin.

Karun – Gündogar edebiýatynda barly adamyň obrazy. Yönete ol Karun ar-Reşit däldir.

Dirhem – pul ady.

Habbe – agram birligi bolup, çen bilen 0,044 g-a barabardyr.

Dank – pul we agram birligi, ol takmynan 1,6-dan 1,3 dirheme barabardyr. Pedagogika we edep-terbiye